

Open Hof Culemborg, 15 december 2024, 3e Advent

Lezingen: Sefanja 3: 14-20 en Lucas 3: 7-18

Thema: 'Hoe nu verder?'

Voorganger: ds. Henk Fonteijn

Overdenking vooraf aan de eerste lezing

Gemeente van onze Heer,

Mirjam leest zo dadelijk uit Sefanja, een van de kleine profeten. Klein in de zin van: klein Bijbelboekje. Voor ons ook 'klein' in de zin van: krijgt weinig aandacht, doorgaans. Maar in deze adventstijd komen ze langs: vorige week Maleachi, 'mijn engel, mijn bode'. En nu Sefanja, 'Zvi' in modern Hebreeuws, een veel voorkomende jongensnaam.

Sefanja's optreden wordt gedateerd ergens tussen 640 en 620 voor Christus. Dat was de tijd waarin Josia als koning in Juda aantrad. De koning die op enig moment tijdens zijn regeringsperiode een hervormingsbeweging in gang zette die overigens weer verzandde onder zijn opvolgers.

Vermoed wordt dat Sefanja optrad toen koning Josia nog heel jong was en anderen feitelijk de dienst uitmaakten in politiek, religie en samenleving. Sefanja is een boeteprediker bij wie Johannes de Doper nog bleek afsteekt. Hij spuwt vuur over alles wat krom en verkeerd is in de wereld, ook in eigen land, over de Baälsdienst in Jeruzalem en Judea, en over allerlei vormen van economisch en sociaal onrecht *en* hij kondigt de totale vernietiging van al Gods vijanden aan.

Als u van plan bent om het hele boek Sefanja thuis nog eens te lezen, waarschuw ik u vast: er zijn passages die zwaar op de maag vallen.

En dat komt omdat we in onze eigen dagen meemaken, hoe teksten als deze gebruikt worden door joodse en evangelisch-christelijke zionisten, en door de zittende regering in de Knesset, om het buitenproportionele geweld in Gaza en de doorgaande annexatie van Palestijns land op de Westelijke Jordaanoever te legitimeren... Je maakt van *jouw* vijand *Gods* vijand en dan is vervolgens alles geoorloofd.

Stevo Akkerman schreef over deze manier van omgang met de Bijbel onlangs een indringende column in Trouw. Ik citeer in dit verband graag iets uit het Brevier van Henri Veldhuis, u vindt het onder 10 augustus: *"De Bijbel is niet een boek van tijdloze, zuivere openbaring, maar Gods woord in menselijke gestalte, in een lange, menselijke geschiedenis waarin goed en kwaad, licht en donker, waarheid en leugen strijden om de heerschappij. Steeds dieper daalt Gods woord af in de menselijke geschiedenis, totdat het stralend maar ook menselijk en kwetsbaar zichtbaar wordt in Jezus. Jezus is nu de lens, waardoor we de Bijbel lezen. Dan zien we veel lijnen van Abraham, Mozes en de profeten uitkomen bij zijn kruis en opstanding, maar we zien ook lijnen die daarvan afwijken, die doodlopen, die we vanuit christelijk gezichtspunt **niet** meer kunnen volgen."*

Wat mij betreft geldt dat zeker voor alle Bijbelpassages waarin het beeld geschetst wordt van een nationale God in wiens naam en met wiens goedkeuring oorlogsgeweld en landjepik plaatshebben.

Moeten we die dan maar overslaan? Nee, maar we moeten wel beseffen dat dergelijke teksten ons meer zeggen over het Godsbeeld van de schrijvers dan over God zelf.

Deze disclaimer geldt trouwens ook voor alles wat dominees over God beweren.

Dat gezegd hebbend... Hoe je dit soort teksten hoort/leest, hangt ook af van je eigen context. Als je bij de verliezers hoort, de ballingen, de tot slaaf gemaakten, de kanslozen, de slachtoffers, dan klinken teksten waarin de totale vernietiging van alle boosdoeners wordt aangekondigd, je als muziek in de oren natuurlijk! En dan snak je naar gerechtigheid in Gods Naam. Vraag mijn Oekraïense schoondochter maar eens hoe zij over de Russen denkt... Dan moet ik als diep in mijn hart idealistische pacifist, echt even slikken... Maar zij staat niet open voor nuances en relativerende opmerkingen, laat staan aansporingen om te vergeven... Misschien ooit... over één generatie? Twee?

Ik denk dat de oordeelsaankondigingen over de vijand voor de mensen die onderop liggen en het kwaad echt aan den lijve ervaren, als een krachtige bron van hoop kunnen werken. Dat de kwaden uiteindelijk het onderspit delven. Als je daar op kunt blijven hopen, kun je misschien langer volhouden in je verzet, in het moed houden, het niet opgeven...

Maar als je nou zelf tot de boosdoeners hoort? Dat is natuurlijk vanouds ook een notie die in de kerk ook meeklinkt. Die *bad guys*, dat zijn niet alleen maar die anderen... Er is gradatie in kwaad, maar wie van ons zou willen beweren: mijn handen zijn brandschoon? Mijn woorden helen alleen maar, en beschadigen nooit? Mijn hart en huis staan altijd open voor wie dat nodig heeft? Ik draag te allen tijde naar vermogen mijn steentje bij in de zeven werken van barmhartigheid?

Advent is – zie het paars op de tafel – ook de tijd om van zelfgenoegzaamheid te genezen. Een tijd van bezinning op de vraag: hoe zal ik u ontvangen? Een vraag die aanleiding tot verandering kan zijn!

En bedenk: de boeteprediker, de onheilsprofeet, is in zijn of haar missie pas geslaagd als alle dreigende woorden niet in vervulling gaan. Denk aan Jona. Bij Alain Verheij las ik het beeld van kinderen die boven aan het klieren zijn, en een vader of moeder die beneden roept: 'Ik hoor jullie! Denk erom, ik kom eraan!' En dan hoopt hij/zij, dat dat genoeg is, dat hij/zij beneden kan blijven, dat alleen die dreigende aankondiging voldoende is om een einde aan het geruzie te maken...

Dat is Sefanja, dat is Johannes de Doper, als hij dreigende taal uit, met zijn vuist schudt, de vinger opheft: 'Opgepast, ik heb jullie in de gaten! Laat het zover niet komen dat ik moet ingrijpen!'

Sefanja eindigt zijn preek met beloftevolle, hoopvolle woorden aan het adres van alle mensen die de klos zijn, die onderliggen, die gevangen zitten, die wanhopig op zoek zijn naar veiligheid, geluk, vrede.

Het zijn woorden die doen denken aan de tonelen van uitzinnig blijde, opgeluchte, bevrijde mensen, zoals we die afgelopen week zagen in Syrië en overal waar Syrische vluchtelingen samenkwamen om de val van het regiem van Assad te vieren.

Je kunt je dat zo voorstellen! Juist uit de mond van de mensen die slachtoffer van het regiem waren, die jarenlang gevangen zaten, gemarteld werden. En het contrast tussen de armoedige situatie van tal van mensen, de kapotte huizen, de mensen in vluchtelingen kampen en de stuitende luxe van Assad – alleen al zijn wagenpark.

De werkelijkheid is dan zwart wit en het verschil tussen goed en kwaad is evident. Toch is het altijd oppassen. Ook de vijand is en blijft een mens.

Over bevrijding mag gejuicht worden. En dan juich je impliciet over de nederlaag van de

vijand. En je snapt de enorme emoties die dan vrij komen, waarbij natuurlijk geen ruimte voor nuance is.

Maar ik herinner toch graag aan een rabbijns verhaal. Nadat Mozes en het volk door de Rode Zee getrokken zijn en vervolgens de Egyptische ruiters, wagens en paarden verdrongen in de Rode Zee. Mozes en het volk juichen en zingen. En ook in de hemel barsten de engelen in juichen uit. Waarop de Eeuwige zegt: 'Zwijg! Mijn schepselen verdrinken, zouden jullie dan zingen?'

Dat gezegd hebbend: *hoor* hoe Sefanja de mensen die snakken naar verlossing, een hart onder de riem steekt.

Na de eerste lezing

Het is een tekst die een componist aanleiding gaf tot het componeren van muziek, zoals we die kennen van Israëliische volksdansen.

Ik kwam daarachter toen ik lied 879 opzocht in ons Liedboek, volgens het register aansluitend bij onze lezing. Met één vinger op de piano de melodie geprobeerd en toen dacht ik: hé, dat is om op te dansen.

Ik weet niet of hier nog oud-leden van de Volksdansgroep Oriënt zijn... Misschien kennen jullie deze melodie. Ik zou zeggen: als je de neiging tot dansen voelt, geef eraan toe.

En anders: dans van binnen mee met *Roni Roni Bat Tsion*

Tweede overdenking

Gemeente van onze Heer,

Wie zijn dat addereengebroid daar bij de Jordaan? Zijn dat allemaal serieverkrachters, drugsdealers, kinderpornoverspreiders?

Welnee! Het zijn zonen en dochters van Abraham, en het is heel wel denkbaar dat de meerderheid met enige regelmaat de tempelrituelen bijwoont, en wekelijks, of nou ja misschien niet elke week, naar de synagoge gaat. Ze lopen niet buitensporig uit de pas. Het zijn mensen als wij. Hardwerkende Nederlanders. Niemand van ons zal zichzelf het braafste jongetje of meisje van de klas vinden, maar hopelijk hebben we ook niet een heel negatief zelfbeeld.

Maar: *'You have to reshape your live!'* Ja, dat horen we Johannes de Doper vanmorgen zeggen. Op deze derde adventszondag, Tot gewone mensen. Mensen zoals wij. Tot ons. Is dat niet een beetje overkill? Wat moeten we dan anders doen? Hoe dan verder?

En dan komt Johannes met een concreet voorbeeld. 'Als je twee stel onderkieren hebt, deel dan met wie er geen heeft.'

Ik moest in eerste instantie denken aan de warme jassen-actie van de afgelopen tijd. Ik zal u zeggen: ik kon er een paar wegbrengen, en hoef het nog altijd niet koud te hebben... Welk *recht* heb ik op die overvloed?

Het gaat dus over mededeelzaamheid, niet als een vorm van liefdadigheid, maar van *gerechtigheid*.

Voor de deur van de Open Hof-gemeente te Kampen stond half november ineens een gezin van zes mensen. Ze kwamen uit het asielzoekerscentrum in Emmen, waar ze te horen hadden gekregen dat ze geen verblijfsstatus kregen en binnenkort uitgezet zouden worden.

Of Oezbekistan een veilig land is voor een christelijk gezin? Ik heb geen idee. Maar zelf vinden ze al elf jaar van niet, en al elf jaar hopen ze hier op een nieuwe toekomst... twee van de kinderen hebben zelfs geen ander land dan Nederland gekend.

Als je twee stel onderkleden hebt... en die ander geen... Als jij met je gezin een veilig dak boven je hoofd hebt ... en die ander vreest voor de veiligheid van zijn gezin...?

Ik zie veel haken en ogen aan dit kerkasiel, maar ik zie ook, dat in Kampen mensen in beweging zijn gekomen, die zich hebben willen inleven en besloten, dat ze zichzelf niet meer konden aankijken als ze hun ogen en oren sloten voor dit appel.

En ja, we hebben in Nederland een huisvestingsprobleem. Een van onze eigen kinderen heeft er enorm mee te kampen, dat huren onbetaalbaar is en dat je bij kopen krankzinnig moet overbieden. En nee, onze regering bestaat niet uit onmenselijke.

Maar feit blijft, dat wij een van de rijkste en stabiele landen ter wereld zijn, in een welvarend werelddeel. En er zullen altijd mensen blijven aankloppen uit landen die door oorlog, wanbeleid, corruptie of klimaatproblemen geteisterd worden.

Als kerk zullen we moeten blijven zeggen: waar bed, bad en brood voorhanden zijn, waar niemand van ons daar te kort aan heeft, is het een *daad van rechtvaardigheid* om daarvan te delen.

En dan heeft Johannes nog twee boeiende voorbeelden. De soldaat en de belastingontvanger, de tollenaar vragen: 'hoe nu verder?'

Ik denk: niet toevallig deze twee... Ten eerste de wapendrager. Als wapendrager heb je macht. Die kun je ten goede uitoefenen, dat is de intentie van vredesmissies. Vechters uit elkaar houden, dwingen tot dialoog. Maar de realiteit is helaas, dat de partij met de sterkste wapens en de meeste macht er vrijwel nooit in slaagt, menselijk te *blijven*. In Syrië worden nu al door de nieuwe machthebbers misdaden gepleegd tegen de voormalige soldaten van Assads leger, misdaden van hetzelfde kaliber als waaraan dezen zich schuldig maakten... *Macht, of de zucht naar macht* kan je hele morele kompas van slag brengen. Ook als je pen of je tong je wapen is.

En dan is er de tollenaar. Dan is er die andere bron – volgens de apostel Paulus dé bron van het kwaad: de *geldzucht*. Ook in te vullen als hebzucht, vraatzucht, koopzucht-zijn, consumen-tisme, enfin u snapt het.

Komt onder ons niet voor...? Ik weet wel dat hier verleidingen liggen, waaraan je aan kunt toegeven en toch in de ogen van de buitenwereld een oppassende keurige burger blijft.

Mooi vind ik, dat Johannes op de vraag 'hoe nu verder?' niet antwoordt: trek je terug uit deze boze wereld waarin je altijd vuile handen maakt... Nee, de soldaat mag verder als soldaat, de tollenaar als tollenaar. We worden niet allemaal geroepen om een nieuwe versie van Nelson Mandela of Marten Luther King te worden.

En we zullen met macht en geld moeten omgaan.

Maar we worden geroepen om elk op onze eigen plek, in onze eigen context, ons eigen netwerk – jij in jouw klein hoekje en ik in 't mijn – een spoor te trekken van integriteit, empathie, mededeelzaamheid, passie voor gerechtigheid.

Laten we deze adventstijd in de spiegel kijken die Johannes voorhoudt. Aan zelfreflectie en zelfonderzoek doen. Of we nog het leven leven waartoe we geroepen zijn. Een menselijk leven. Een leven dat hopelijk een beetje doet denken aan dat van Hem die gekomen is om te dienen, te delen en zich te geven.

Amen.